

Zajęcia realizowane w ramach projektu współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego nr WND-POKL.03.03.02-00-022/08 pt. „*Nauczyciel przedmiotów zawodowych*”, w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet III. Wysoka jakość systemu oświaty, Działanie 3.3. Poprawa jakości kształcenia, Poddziałanie 3.3.2 Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli.

WYŻSZA SZKOŁA ZARZĄDZANIA W CZĘSTOCHOWIE

WYŻSZA SZKOŁA ZARZĄDZANIA W CZĘSTOCHOWIE

Psychologia rozwojowa i osobowości

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany
ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

literatura

- **Brzezińska, A. I. (2005). *Psychologiczne portrety człowieka. Praktyczna psychologia rozwojowa*. Gdańsk: GWP.**

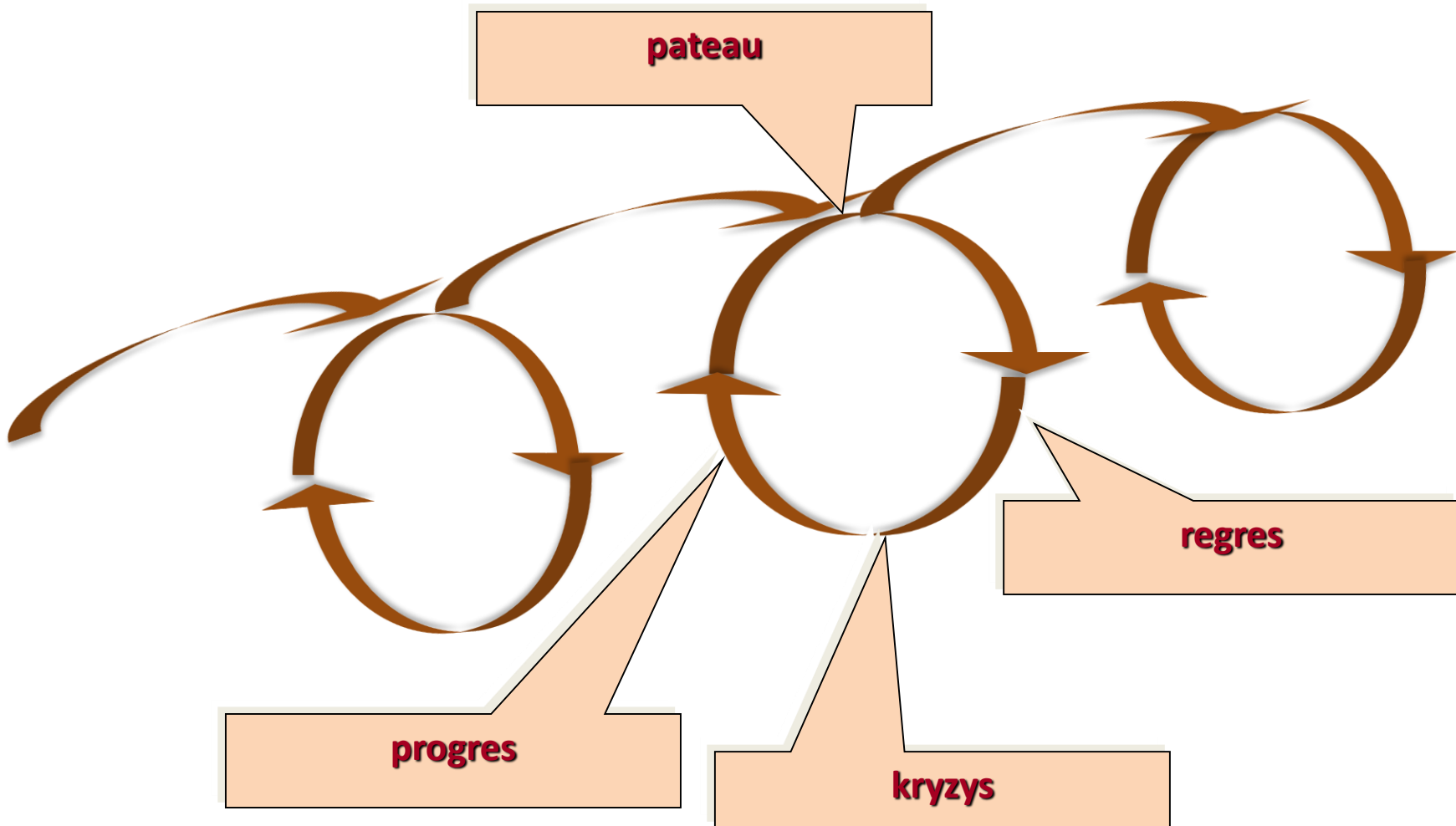
Dodatkowa:

- Adler R. B., Rosenfeld L. B., Russell R. F. (2007). *Relacje interpersonalne. Proces porozumiewania się*. Poznań: REBIS.
- Bee, H. (2004). *Psychologia rozwoju człowieka*. Poznań: Zysk i S-ka.
- Brzezińska, A. (2000). Psychologia wychowawcza. W: (red.) J. Strelau. *Psychologia – podręcznik akademicki*. (tom. III, s. 227-257). Gdańsk GWP.
- Kuźnik, M, D. (2009). *Pomocna dłoń*. Interwencja kryzysowa w praktyce. Częstochowa: Wyd. Pomoc
- Lutomski, G. (1994). *Uczyć inaczej*. Poznań: Wyd. Fundacji Humaniora.
- Nelsen, J. (2000). *Pozytywna dyscyplina*. Rebis.
- Smykowski, B. (1995). Dzieci o specyficznych potrzebach edukacyjnych. W: A. Brzezińska, T. Czub, G. Lutomski, B. Smykowski (red.) *Dziecko wśród rówieśników i dorosłych*. Poznań: Zysk i S-ka Wydawnictwo
- Szczukiewicz, P.(1998). W: *Rozwój psychospołeczny a tożsamość* Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Turner, J.S., Helms, D. (1999). *Rozwój człowieka* Warszawa: WsiP.

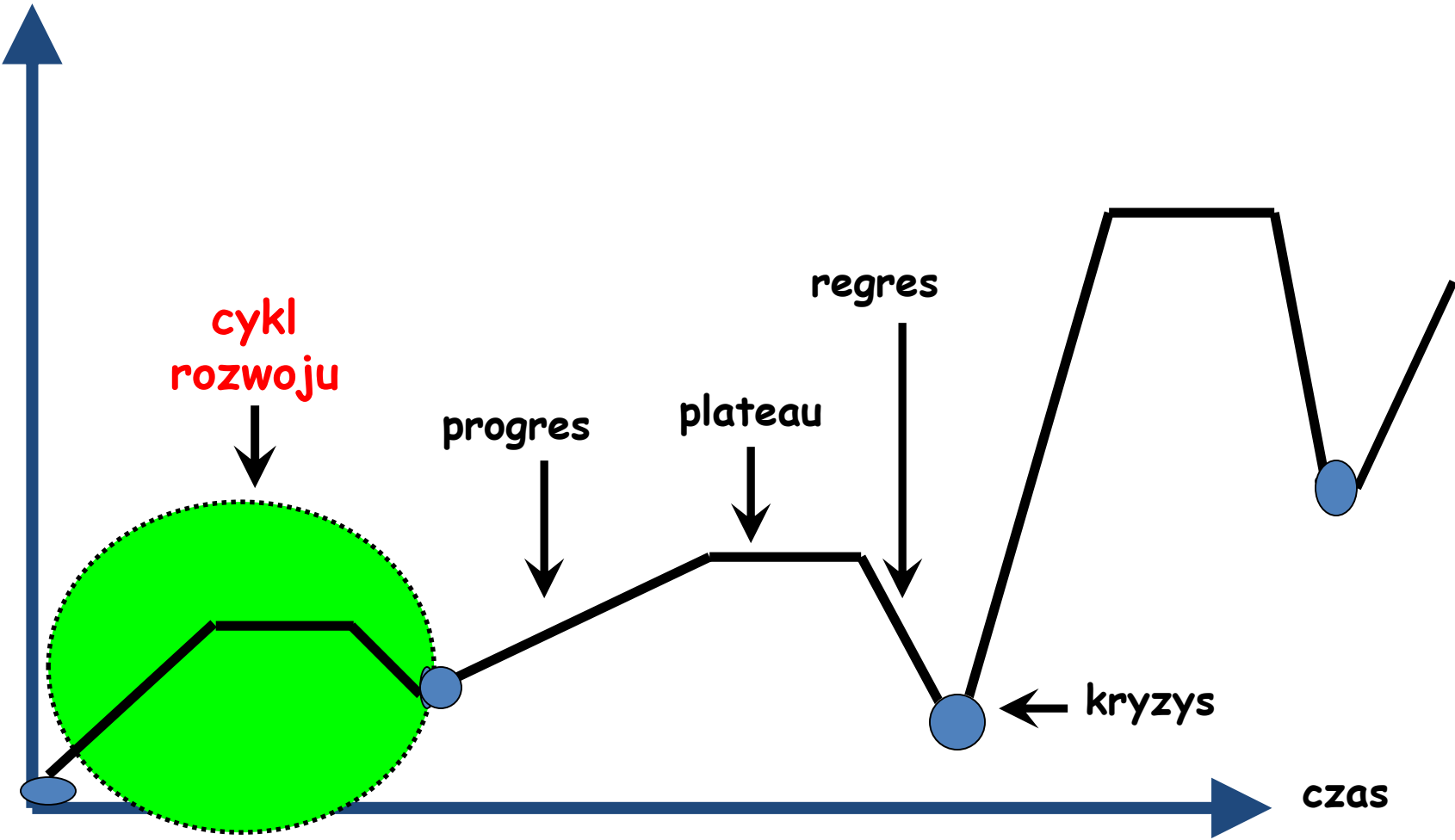
Czym jest rozwój?

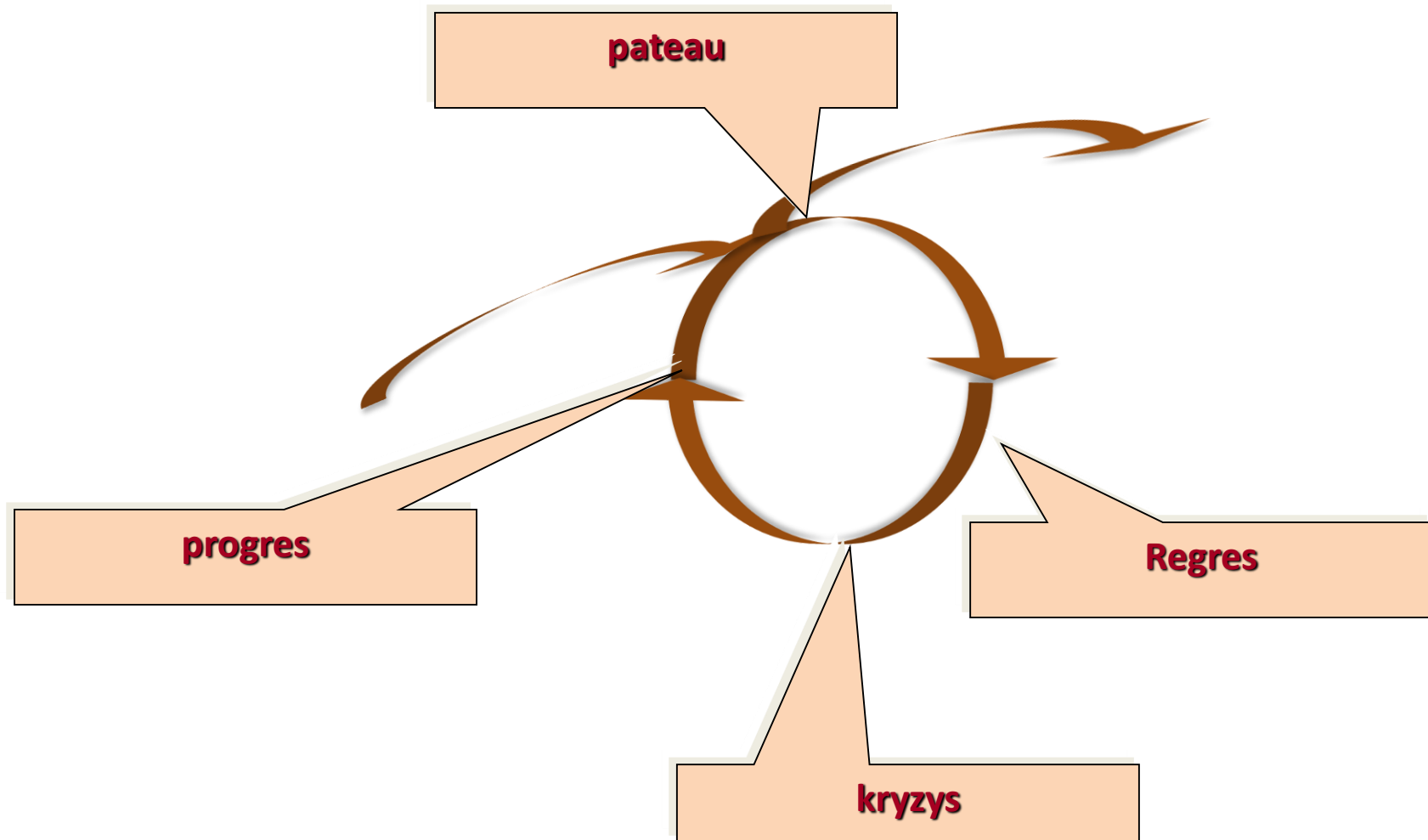
Nie każda zmiana świadczy o rozwoju - o rozwoju mówimy wtedy, gdy

- mamy do czynienia z ciągiem zmian, a nie ze zmianą pojedynczą,
- zmiany te tworzą jakąś sekwencję uporządkowaną w czasie,
- można przewidzieć kolejny krok w tej sekwencji,
- zmiany te doprowadzają do efektów względnie nieodwracalnych (trwałych)

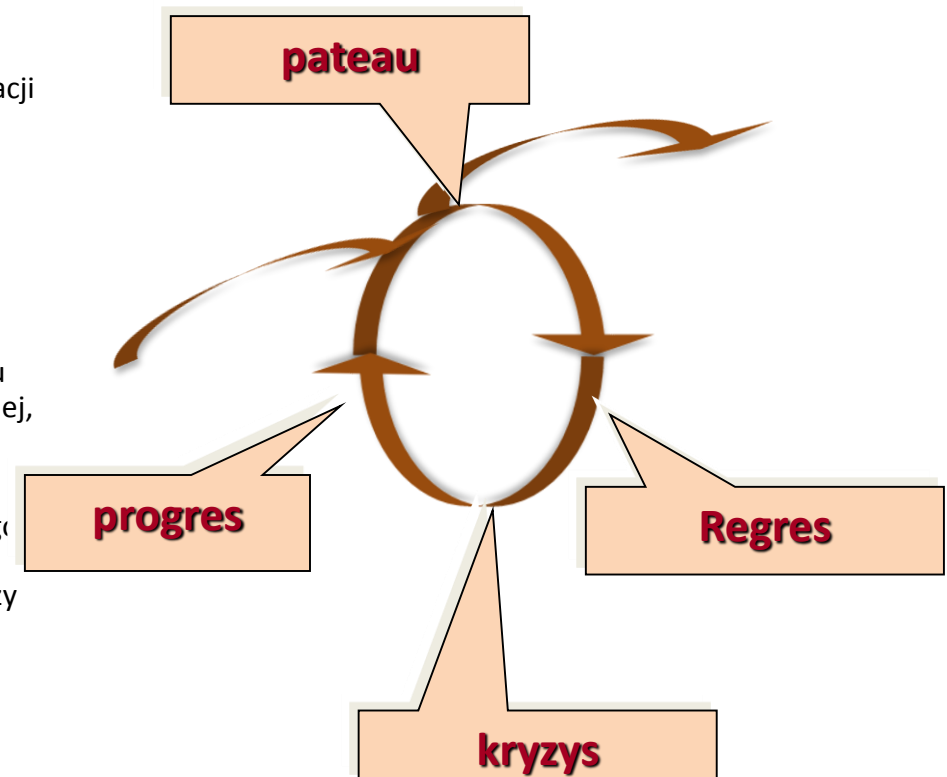
MODEL CYKLICZNO – FAZOWY - schemat

- **Faza regresu:** konieczne jest wprowadzenie zakłócenia, utrudnienia, wyzwania, aby zatrzymać proces integracji nowego doświadczenia i przeciwdziałać fiksacji, ta nowa sytuacja doprowadza do powstania konfliktu nowego i starego doświadczenia; przy braku zakłócenia (czyli braku nowego trudnego zadania) nowe doświadczenie stanie się **kolekcją informacji** istniejącą obok starego doświadczenia
- **Faza kryzysu:** konieczne jest wsparcie emocjonalne i jednocześnie egzekwowanie wykonania zadania postawionego w fazie regresu, aby doprowadzić do integracji nowego doświadczenia ze starym (w fazie regresu zdeintegrowanym); brak wsparcia emocjonalnego może prowadzić do **załamania**, rezygnacji, wycofania się, z kolei brak zadania/celu działania przy dużym wsparciu to **nadopiekuńczość** i w konsekwencji blokowanie rozwoju
- **Faza progresu:** człowiek potrzebuje dostępu do nowych informacji, otoczenie pełni funkcję stymulującą; przy braku bodźców mówimy o **deprywacji** sensorycznej, emocjonalnej, społecznej
- **Faza plateau:** człowiek potrzebuje wsparcia intelektualnego pomocy w porządkowaniu swego doświadczenia, zachęty i okazji (oferty) do korzystania z nowego doświadczenia; przy braku wsparcia wystąpi **brak transferu** nowej wiedzy i umiejętności na sytuacje odmienne od sytuacji uczenia się

Model cykliczno – fazowy a wspomaganie rozwoju:

I. ERA dzieciństwa:

do 10/12 r. ż.

1. **okres prenatalny**
(od poczęcia do narodzin)
2. **okres perinatalny**
(okołoporodowy)
- 3 **okres postnatalny**
(ok. 2 – 4 tyg. po narodzinach)
- 4 **wiek niemowlęcy**
(do końca 1 r. ż.)
- 5 **wiek poniemowlęcy**
(do końca 3 r. ż.)
- 6 **wiek przedszkolny**
(do 6/7 r. ż.)
- 7**wiek szkolny**
(6/7 – 10/12 r. ż.)

II ERA dorastania:

10/12 – 18/20 r. ż.

1. **wczesna adolescencja**
czyli dojrzewanie:
10/12 – 15/16 r. ż.
dominacja zmian
w sferze *Soma*
i w konsekwencji
w sferze *Psyche*
2. **późna adolescencja**
czyli dorastanie:
15/16 – 18/20 r. ż.
dominacja zmian
w sferze *Psyche*
i w konsekwencji
w sferze *Polis*

III. ERA dorosłości:

od 18/20 r. ż.

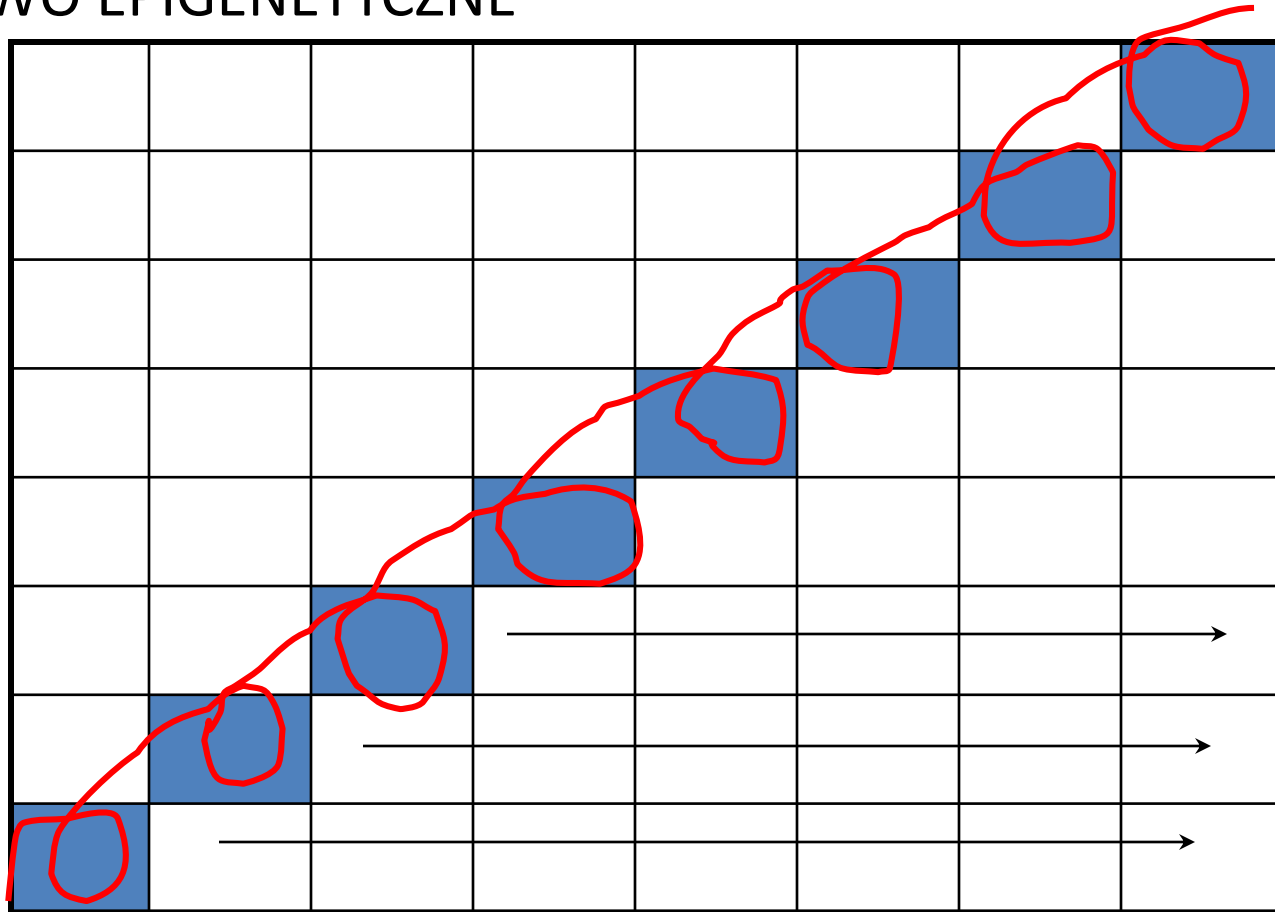
1. **wczesna dorosłość**
czyli młodość
18/20 – 30/35 r. ż.
2. **średnia dorosłość**
czyli wiek średni
30/35 – 60/65 r. ż.
kryzys środka życia
w wieku ok. 45/55 lat
3. **późna dorosłość**
czyli wiek senioralny (wiek
podeszły)
60/65 ⇒

PRAWO EPIGENETYCZNE

Powyższy schemat oznacza, że w danym okresie życia (8 zasadniczych okresów: od niemowlęctwa do starości) określone poczucie pełni w nim rolę nadrzędną. Wszystko co rozwija się w nas w danym okresie jest podporządkowane temu nadrzędnemu poczuciu.

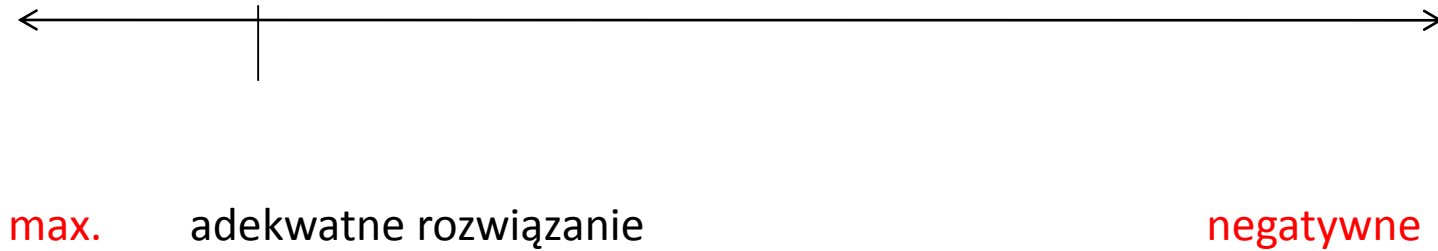
Jednocześnie w późniejszych okresach efekt ukształtowanych wcześniej poczuc wciąż oddziaływuje na nasze życie i wpływa na szanse pozytywnego ukształtowania się kolejnych poczuc

PRAWO EPIGENETYCZNE

poszczególne okresy życia

Eriksonowskie poczucie

Rozwój poczuć wg Eriksona

poczucie bazalnej ufności

brak bazalnego zaufania

poczucie autonomii

wstyd i wątpliwości

poczucie inicjatywy

poczucie winy

poczucie kompetencji

poczucie niższości

poczucie tożsamości

rozproszenie

Rozwój poczuć wg Eriksona w dorostłości

poczucie intymności

poczucie izolacji

poczucie generatywności

poczucie stagnacji

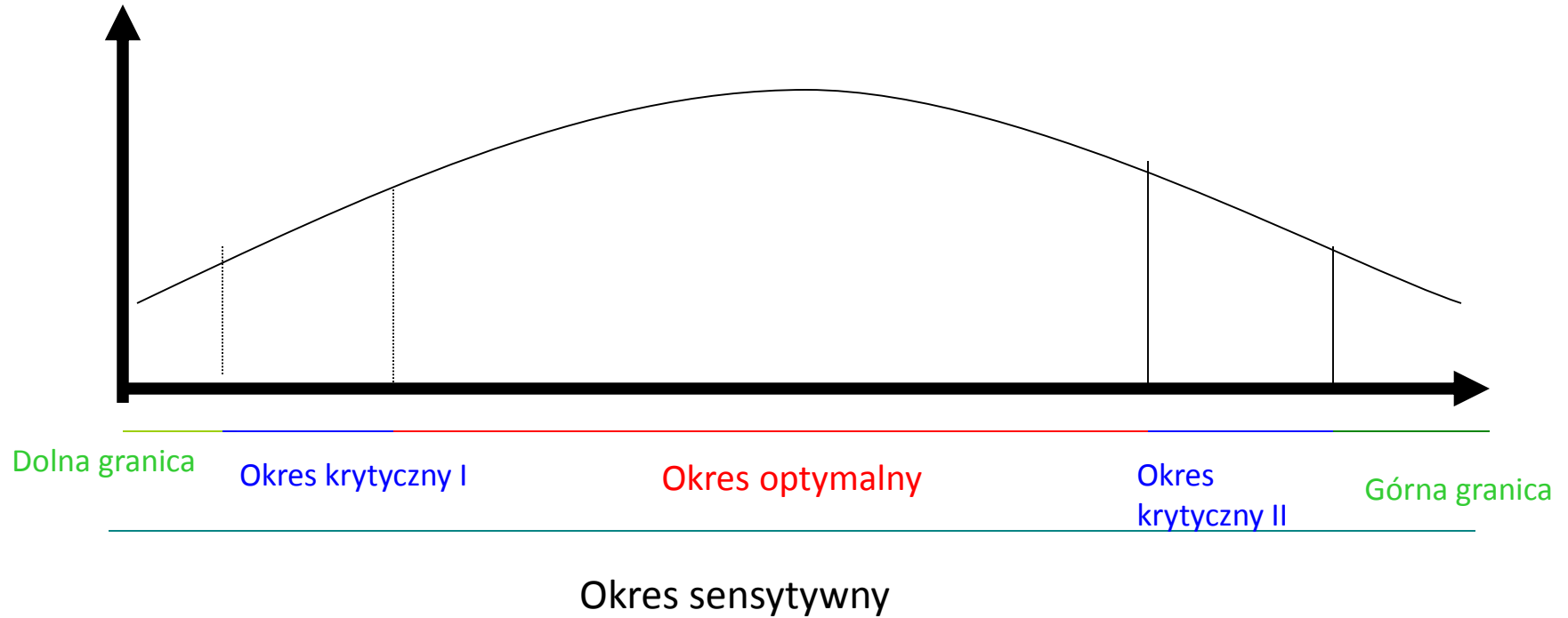

poczucie. integracji

poczucie rozpacz

OKRES SENSYTYWNY

KRYZYS SPOŁECZNO - PSYCHICZNY

- przejście z jednej ery rozwoju do drugiej w ramach CYKLU ŻYCIA:
- ❖ 10-15 lat przejście z dzieciństwa do wczesnej adolescencji
- ❖ 20-25 lat przejście z późnej adolescencji do wczesnej dorosłości
- ❖ 30-35 lat przejście z wczesnej do środkowej dorosłości
- ❖ 60-65 lat przejście ze środkowej do późnej dorosłości

zmiana pełnionych ról społecznych pod wpływem nowych oczekiwań społecznych zgodnych z ZEGAREM SPOŁECZNYM:

krąg cywilizacyjny

kultura

społeczeństwo

społeczność lokalna

rodzina

KRYZYS BIO - PSYCHICZNY

- przejście z jednej fazy rozwoju do drugiej w ramach danej ERY:
- ❖ (-)2 tyg - (+)2 tyg kryzys narodzin
- ❖ 1 rok koniec wieku niemowlęcego
- ❖ 3 rok koniec wczesnego dzieciństwa
- ❖ 6/7 rok koniec wieku przedszkolnego
- ❖ 10/12 rok koniec wieku szkolnego

zmiana sposobu zachowania pod wpływem nacisków biologicznych i charakteru własnej aktywności zgodnych z ZEGAREM BIOLOGICZNYM

kryzys jest efektem zmian tempa i dynamiki procesu dojrzewania oraz zmiany jakości (form) własnej aktywności człowieka

KRYZYS PSYCHO - SPOŁECZNY

- przejście z jednego „sposobu” życia (modus vivendi) do drugiego:
- ❖ 15-20 lat kryzys dorastania
= budowanie filozofii życia
= ustalanie się tożsamości indywidualnej
- ❖ 40-50 lat kryzys środka życia
= rewizja dotychczasowej filozofii życia
= dekonstrukcja i ponowna konstrukcja tożsamości indywidualnej

zmiana SYSTEMU WARTOŚCI
w efekcie czego zmienia się:

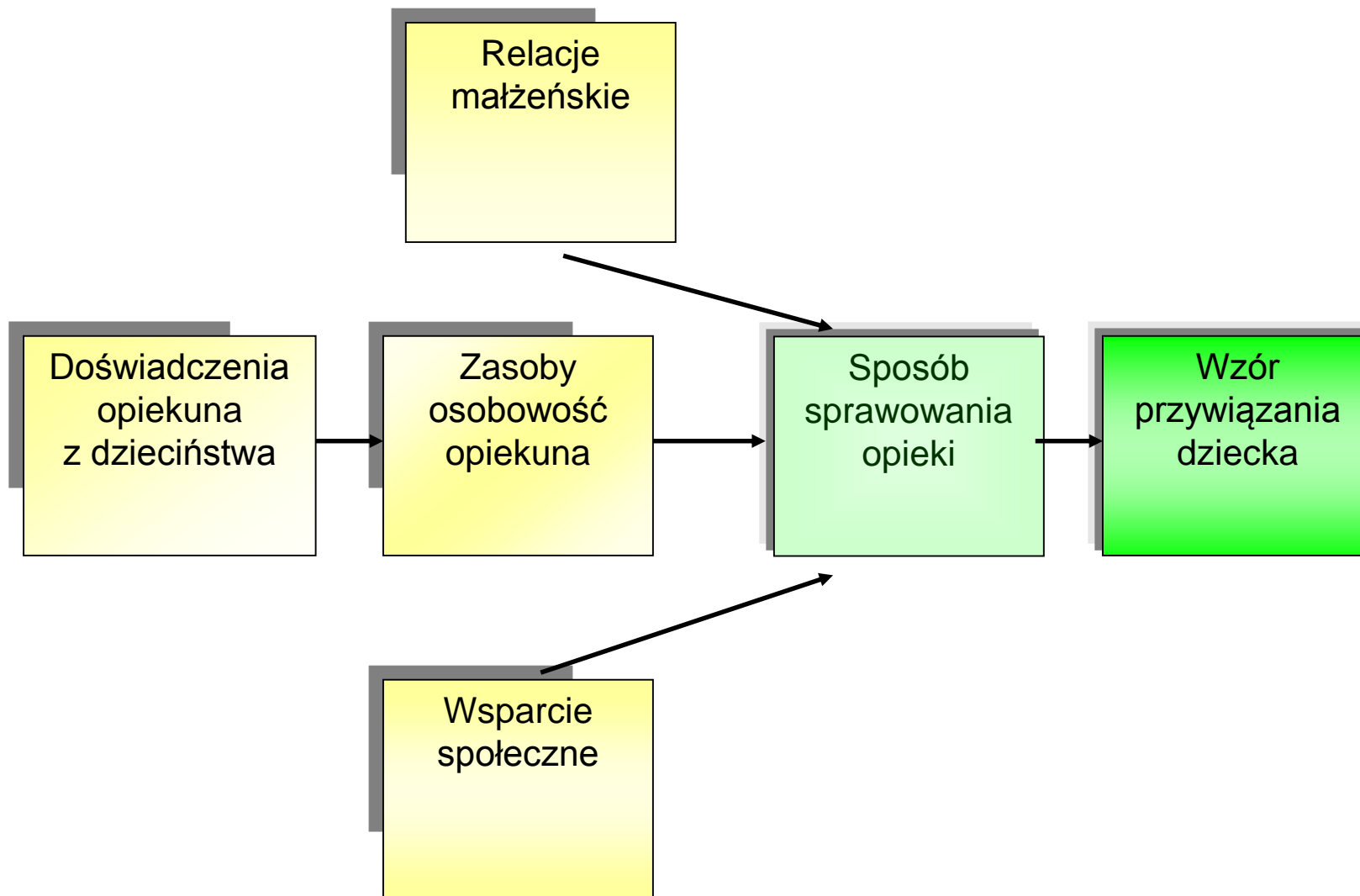
- ❖ filozofia życia, „ideologia
- ❖ stosunek do siebie jako osoby
- ❖ stosunek do własnych form aktywności
- ❖ stosunek do innych ludzi
- ❖ stosunek do podejmowanych zadań

Okres	niemowlęcy, 0-1 rok życia
Rozwijane poczucie	Poczucie bazalnej ufności / brak poczucia bazalnej ufności
Czego dotyczy poczucie	Dzieci w tym okresie muszą nauczyć się ufać, że inni troszczą się o ich podstawowe potrzeby; jeśli opiekunowie odrzucają dziecko lub są niekonsekwentni, dziecko może spostrzegać świat jako niebezpieczny. Rodzice troskliwi i stabilni dają dziecku poczucie bezpieczeństwa.
Zadania rozwojowe	Nauka chodzenia, nauka przyjmowania pokarmów stałych, nauka mówienia, nauka kontrolowania własnego ciała, uczenie się różnic związanych z płcią i wstydu.
zagrożenia	interakcja z rodzicami (opiekunami dziecka)

<i>Wzorzec przywiązania</i>	<i>Zachowanie opiekuna</i>
<p>PRZYWIĄZANIE AMBIWALENTNE</p>	<ul style="list-style-type: none"> □ brak spójności, przewidywalności reakcji na sygnały dziecka □ niska dostępność psychologiczna □ słabe zaangażowanie w interakcje, sterowanie bardziej przez własny nastrój i samopoczucie niż sygnały dziecka □ częste ignorowanie sygnałów i pozostawianie ich bez reakcji □ słaba skuteczność w uspokajaniu, wycofywanie się opiekuna w sytuacji napięcia dziecka
<p>PRZYWIĄZANIE UNIKAJĄCE</p>	<ul style="list-style-type: none"> □ arbitralność reakcji – realizowanie własnego planu □ słaba zdolność dostosowania reakcji do inicjatywy dziecka □ nadmierna kontrola reakcji dziecka □ zahamowana ekspresja emocji □ unikanie kontaktu cielesnego, który jest źródłem dyskomfortu □ ignorowanie lub odtrącanie dziecka, gdy wyraża swoje emocje
<p>DEZORGANIZACJA PRZYWIĄZANIA</p>	<ul style="list-style-type: none"> □ otwarte wyrażanie wrogości wobec dziecka □ zadawanie fizycznego bólu □ celowe wywoływanie poczucia krzywdy i cierpienia □ wywoływanie strachu u dziecka (zamykanie) □ otwarte okazywanie strachu w kontakcie z dzieckiem □ nietypowe zachowania wywołujące niepokój i dezaprobatę u dzieci (trasowanie, zastyganie)

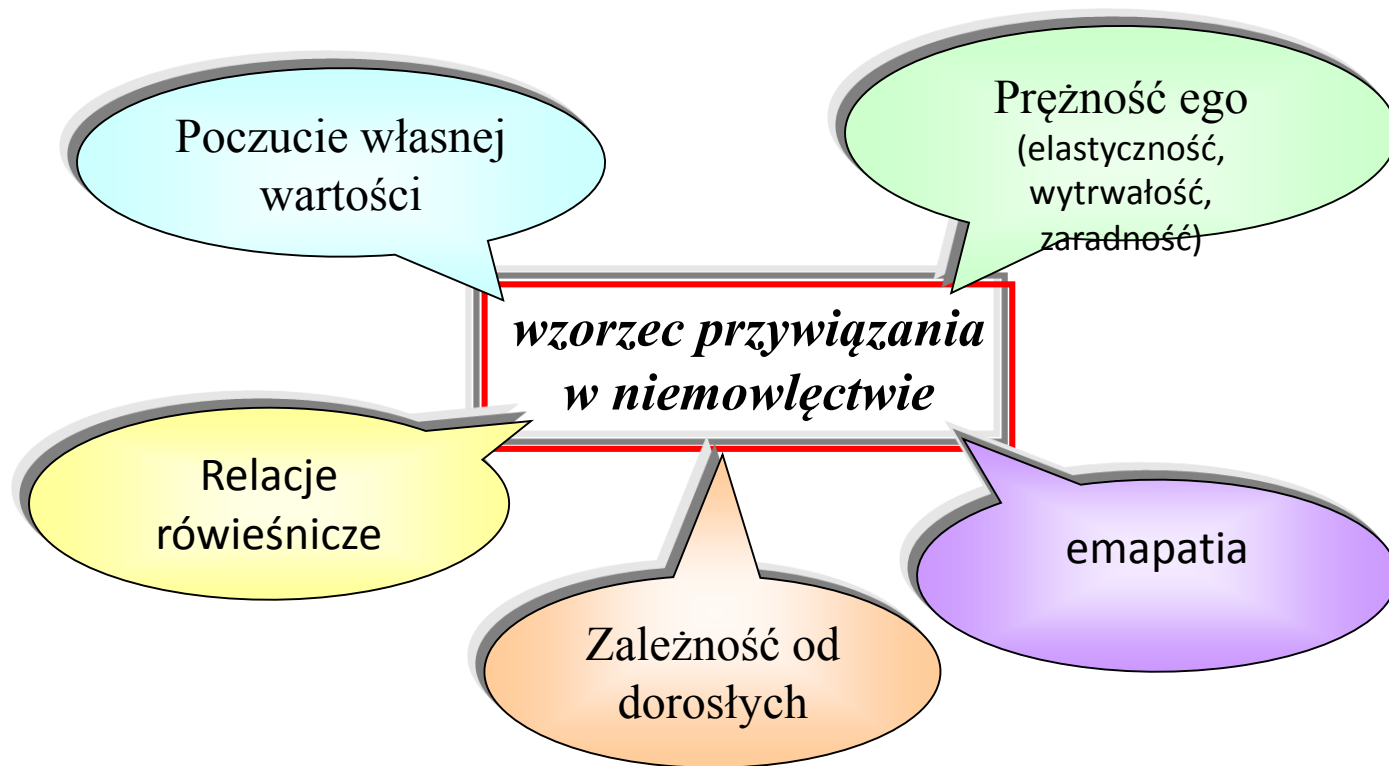
Czynniki determinujące jakość relacji przywiązania

Źródło: Brzezińska, A. I. (2005). *Psychologiczne portrety człowieka. Praktyczna psychologia rozwojowa*. Gdańska: GWP.

Obszary konsekwencji wzorków przywiązania

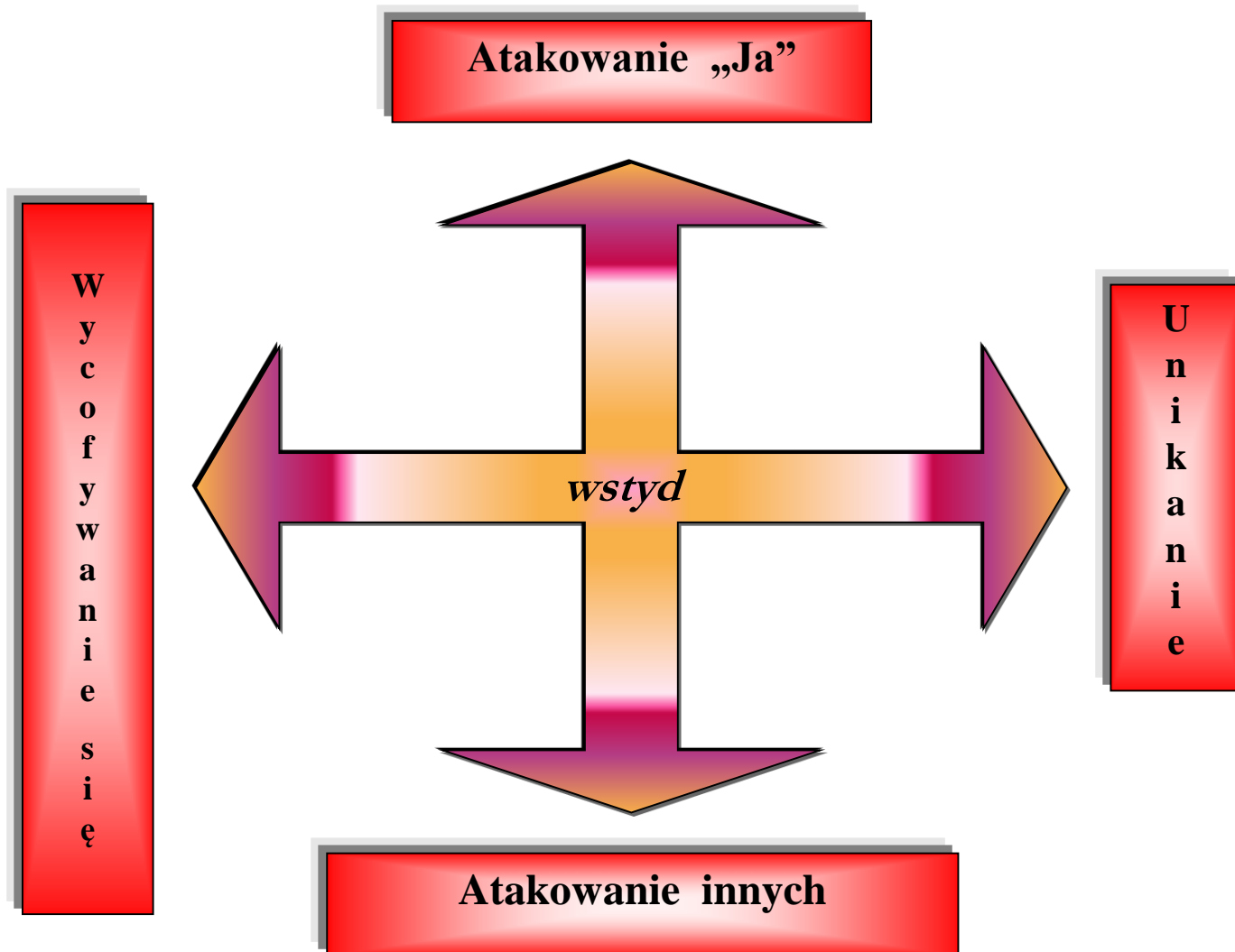
Źródło: Brzezińska, A. I. (2005). *Psychologiczne portrety człowieka. Praktyczna psychologia rozwojowa*. Gdańska: GWP.

Okres	Dzieciństwo, 1-3 lata
Rozwijane poczucie	Poczucie autonomii / wstyd i wątpliwości
Czego dotyczy poczucie	Dzieci muszą nauczyć się być autonomiczne: jeść i ubierać się samodzielnie, dbać o własną higienę, porażki tej niezależności mogą zmusić dziecko do zwątpienia we własne zdolności i poczucia wstydu.
Zadania rozwojowe	Osiągnięcie stabilności fizjologicznej, formowanie prostych pojęć dotyczących rzeczywistości społecznej i fizycznej Uczenie się emocjonalnego odnoszenia się do rodziców i rodzeństwa, uczenie się odróżniania dobra od zła.
zagrożenia	program żłobka i przedszkola a program wychowawczy rodziców

Wzorce ochrony przed wstydem

Źródło: opracowanie własne za: Nathanson, 1992.

Kryzys trzeciego roku życia

Symptomy pierwszorzędne:

Negatywizm – dziecko odrzuca propozycje dorosłych, często wbrew samemu sobie

Upór – dziecko pozostaje przy swoim wyborze, nawet jeśli jest już nieatrakcyjny

Krnąbrność – chce postawić na swoim

Samowola – dziecko chce niezależności, samodzielności

Symptomy drugorzędne

Bunt – dziecko protestuje z byle powodu, wywołuje to konflikt z otoczeniem

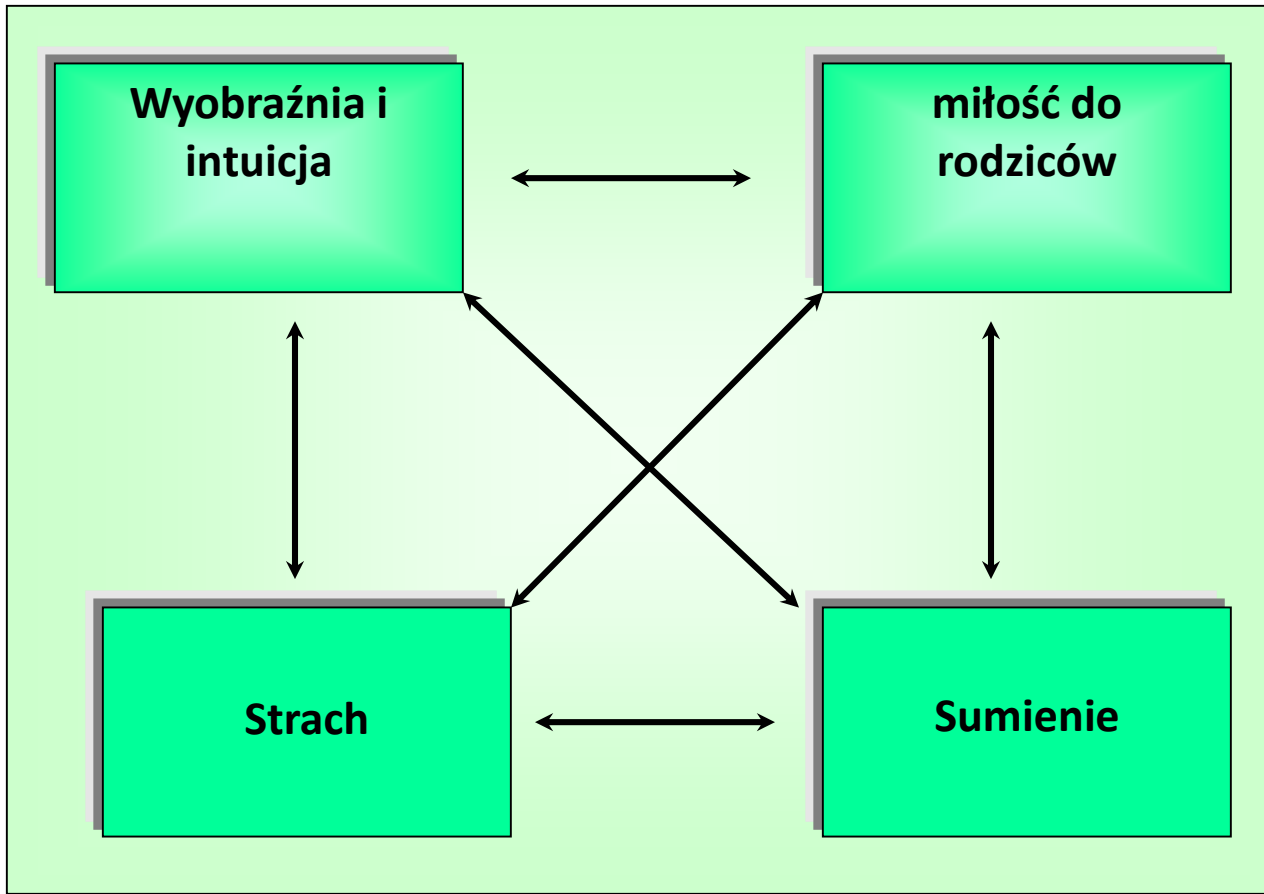
Deprecjacja- dziecko poniża innych, pomniejsza wartość rzeczy

Despotyzm/zazdrość – dziecko zachowuje się tak, aby uzyskać kontrolę nad resztą rodziny.

Okres	Wiek zabawy, 4-6 lat
Rozwijane poczucie	Poczucie inicjatywy / poczucie winy
Czego dotyczy poczucie	Dzieci usiłują zachowywać się jak „dorośli” i próbują wziąć na siebie odpowiedzialność, która przekracza ich aktualne możliwości; obierają sobie czasami cele, które są sprzeczne z celami reszty rodziny, konflikt, który w ten sposób powstaje, może budzić poczucie winy. Aby go pomyślnie rozwiązać, potrzebne jest wyważenie, tzn. dziecko musi utrzymać swoje poczucie inicjatywy, a równocześnie nauczyć się niełamania praw reszty rodziny.
Zadania rozwojowe	Opanowywanie sprawności fizycznych, koniecznych do gier i zabaw; uczenie się obcowania z rówieśnikami.

Mechanizm poczucia winy w wieku przedszkolnym

Źródło: opracowanie własne

Fazy rozwoju seksualnego dzieci

- Faza wczesna – preedypalna
do 3 roku
- Faza identyfikacji płciowej 3-7
- Faza latentna 7-11/13

Po co?

W celu prawidłowej **identyfikacji płciowej**, która w życiu dorosłym pozwoli podjąć rolę małżonka i mamy i taty

- Budzi się zainteresowanie swoją płcią
- Najbardziej dostępna płeć przeciwna, na którą najłatwiej obsadzić energię płciową to mama/ tata
- *jestem chłopcem, jestem taki jak tata. Jak jego pokonam, jak on zniknie to ja będę mógł być z mamą na stałe*
- *Uwiodę mamę, zniszczę tatę – mamusiu jesteś najpiękniejsza na świecie. Gdyby tatuś umarł to ja się z tobą ożenię.*

(uwaga na gesty- pieszczoty piersi, przytulenia przekraczające granice intymności)

(wkraczanie do łóżka, podważanie taty....)

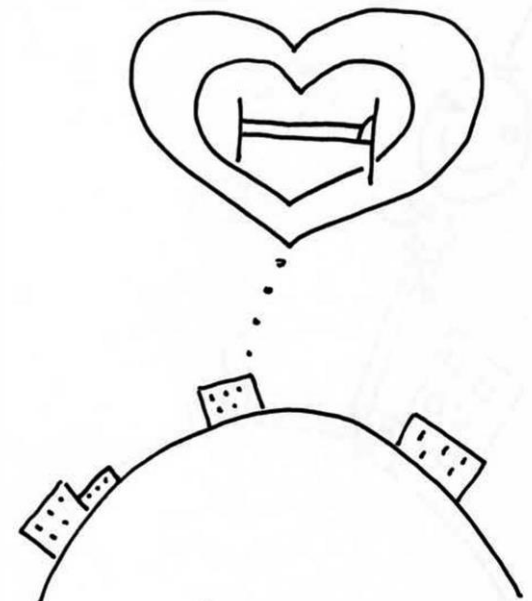
- Ponieważ to jest nie możliwe. *Mama chce być z tatą a to jest bardzo dla mnie bolesne. **WYPIERA SWOJĄ SEKSUALNOŚĆ***
- *Muszę być taki jak tata wtedy.....*
- *KIEDYŚ będę miał mamę/ inna kobietę*

Identyfikacja płciowa

„Sprawy łóżkowe”

- Znaczenie prywatności, intymności aktu małżeńskiego
- Zaspokojenie potrzeb małżonków: seksualnych, emocjonalnych, relacyjnych
- Współżycie rodziców widziane oczami dziecka
- Rywalizacja o rodzica
- Łatwość uwiedzenia psychicznego

Zachowania seksualne dzieci

- zachowania masturbacyjne
- Zachowania orientacyjne
- Zachowania interakcyjne
- Twórczość dziecka

Okres	Wiek szkolny, 6/7-12 lat
Rozwijane poczucie	Poczucie produktywności /poczucie niższości
Czego dotyczy poczucie	Dzieci muszą doskonalić ważne społeczne i szkolne sprawności; jest to okres, w którym dziecko porównuje się z rówieśnikami, wystarczająco produktywnie dziecko będzie sobie radziło szkolnie i społecznie, zyskując w ten sposób pewność siebie, porażka w tych obszarach będzie prowadziła do poczucia niższości.
Zadania rozwojowe	Uczenie się odpowiedniej roli płciowej; rozwijanie sprawności czytania, pisania i liczenia; rozwijanie się sumienia, moralności, skali wartości; osiągnięcie niezależności osobistej; rozwijanie się postaw wobec grup i instytucji.

negatywizm

krnąbrność

upór

samowola

**kryzys
trzeciego roku życia**

bunt

deprecjacja

**Despotyzm/
zazdrość**

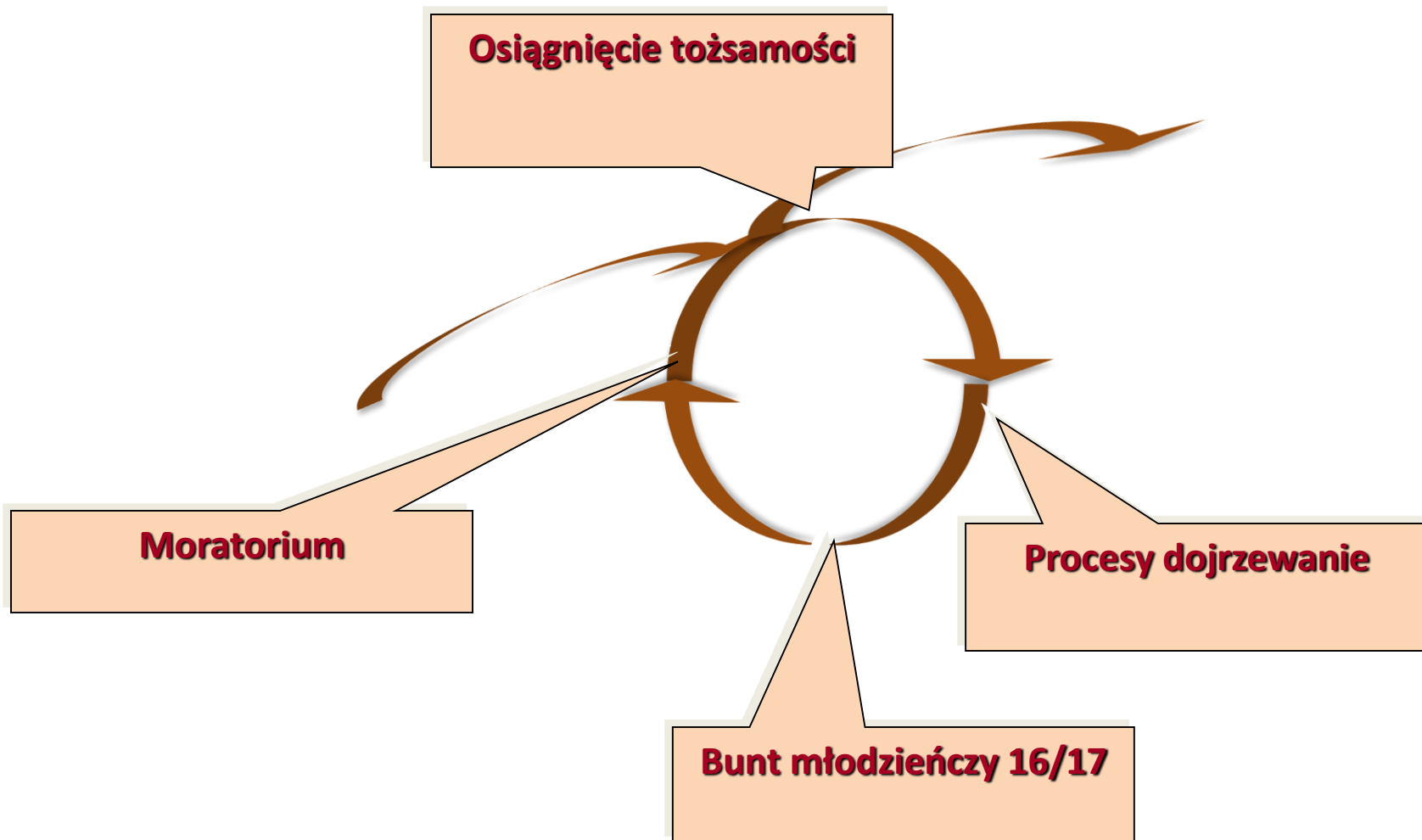
Kryzys 7. roku życia

Kryzys ten źle rozwiązany skutkuje w dziecku poczuciem niższości.

Przejawia się ono:

- Przekonaniem o swojej niższej wartości
- Poczuciem odrzucenia przez grupę
- Doświadczaniem przewagi porażek
- Brakiem szansy wykazania się, ponieważ nie zna swoich mocnych stron
- Poczuciem niedopasowania stawianych mu zadań

Dziecko 7-8 letnie jest już w stanie dokonywać samooceny. Ważne dla późniejszego rozwoju jest to czy samoocena jest realistyczna czy nierealistyczna. Poniższa tabela ilustruje cechy obu sytuacji wraz z okolicznościami, które je wywołują.

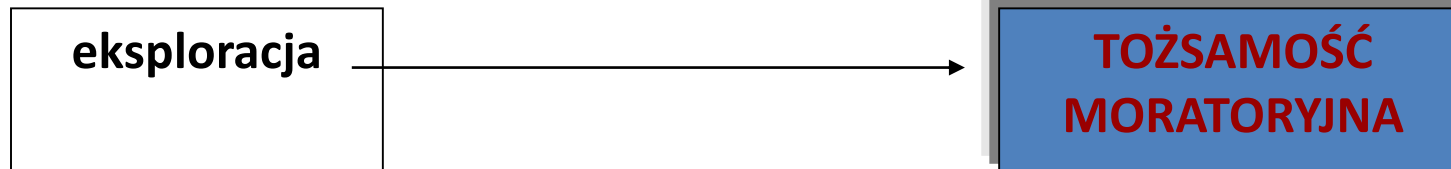
Rozpad poczucia	?	zachowania
ufności	Jaki jest ten świat?, komu mogę zaufać, kto jest po mojej stronie	negatywizm to co oni mówili/robili zbankrutowało obalenie autorytetów
autonomii	kim ja jestem? Co jest moje a co nie?	- Błędne rozpoznawanie swoich zasobów i ograniczeń - przekraczanie granic omnipotencja vs nihilizm
inicjatywy	Co robić?	Zachowania ryzykowne, popędowe
kompetencji	Po co coś robić?	Porzucenie dotychczasowych celów. Kosmiczny sens życia ideologie

Kryzys młodzieńczy

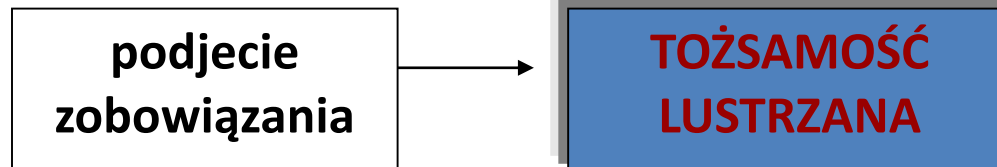
Szanse i zagrożenia

- Każdemu ulegają rozpadowi
- Szansa na stworzenie nowej jakości
- Podjęcie ciężkiej pracy – eksploracji i refleksji
- Ułuda bezpieczeństwa w stagnacji, schemacie
- **Im więcej wysiłku i starań włożyli rodzice w wychowanie i rozwój dziecka, co oznacza dla niego pozytywne przejście wcześniejszych faz rozwoju, tym większe prawdopodobieństwo, że w okresie dorastania będą dla dzieci autorytetami** - takimi osobami, których zdaniem warto się liczyć i z którymi warto tę więź utrzymywać.
- Wówczas okres dorastania może być **czasem konstruktywnych poszukiwań i wszechstronnego rozwoju i rodziców i dzieci**, a nie czasem walki między nimi.

Typy tożsamości

tożsamość
negatywna

zaburzenia

wsparcie **DLA ROZPROSZONYCH**

- Tym, co pomaga uporać się z **ROZPROSZENIEM** i decyduje o szybkości przejścia do kolejnego stadium jest **więź łącząca dorastającego z rodziną**.
- W sytuacji, kiedy młody człowiek „traci grunt pod nogami” i nie posiada jeszcze wewnętrznej struktury, która mogłaby go “scalić” - najważniejsze jest **stabilne otoczenie** (rodzina, szkoła), które:
 - ✓ **daje wsparcie**
 - ✓ **zapewnia bezpieczeństwo**
 - ✓ **nie ulega stawianym przez dorastającego żądaniom i prowokacjom.**
- **Umiejętności interpersonalne** nabyte na wcześniejszych etapach rozwoju pozwalają znaleźć i utrzymać **swoje miejsce w grupie** oraz nawiązywać **bliskie związki z osobami przeciwnej płci**.

WSPARCIE DLA TOŻSAMOŚCI LUSTRZANEJ

Dla młodzieży o **TOŻSAMOŚCI LUSTRZANEJ** szansą dla rozwoju mogą być **pytania** padające z ust **osób znaczących** o to, czy to, co wybrał odpowiada wizji siebie i swojej przyszłości.

Rozmowy z dorastającymi na temat tego:

co i kto się w ich życiu liczy

jakie są ich plany

co ich martwi, denerwuje

mają często **znaczenie terapeutyczne**, gdyż pozwalają uświadomić sobie wiele spraw i wycofać się w porę z czegoś, co nie jest dla nich dobre lub utwierdzić ich w podejmowanych wyborach.

Wsparcie **TOŻSAMOŚCI MORATORYJNEJ**

- Szansą dla rozwoju młodego człowieka o **TOŻSAMOŚCI MORATORYJNEJ** jest przede wszystkim **bogactwo i jakość oferty** proponowanej przez społeczeństwo i kulturę. Dobrych wyborów można dokonać jedynie mając w ofercie dobre propozycje (autorytety, wartości, kultura masowa, itp.)
- Ponadto dorośli mogą pomóc dorastającemu ustalić to, **jakie są stabilne aspekty jego tożsamości** (co jest dla niego naprawdę ważne, jakie ma atrybuty itp.), na których może budować resztę konstrukcji (integrować doświadczenia z różnych obszarów).
- Aby tak się stało, dorośli mogą **pomóc mu uświadomić** sobie to, **dokąd zmierza, jakich dróg i sposobów** używa.
- Przede wszystkim jednak dorośli muszą być **osobami znaczącymi** i **wykazać się dużą cierpliwością**.

Korzyści rozwojowe związane z wyborem tożsamości negatywnej

- **Przezwycięzenie rozproszenia:** pozwala odzyskać poczucie spójności, co sprzyja większej aktywności w działaniu; dużo bardziej komfortowym stanem jest poczucie bycia złym i społecznie napiętowanym, czy wręcz odrzuconym przez ogół społeczności, niż całkowita dezorientacja co do tego, kim się jest czy poczucie bycia kimś miernym
- **Zyskiwanie autonomii względem rodziców czy szkoły,** co gwarantuje większą niezależność w podejmowaniu decyzji
- **Kształtowanie się gotowości do obdarzania akceptacją** i kontaktowania się z osobami odmiennymi, również z tymi uważanymi powszechnie za „złe”
- **Zyskiwanie dojrzałego stosunku do norm obyczajowych i prawnych** dzięki możliwości odniesieniu się do nich z pewną dozą dystansu
- **Powstawanie tendencji do mniej emocjonalnego a bardziej realistycznego ustosunkowywania się** wobec tego, co powszechnie uznawane jest za złe: zamiast reagować łękiem czy gniewem można np. starać się rozumieć przyczyny zła.

CZYNNIKI GROŻĄCE POWSTANIEM TRWAŁEJ NEGATYWNEJ TOŻSAMOŚCI

- **Zastosowanie zbyt dotkliwej i dalekosiężnej sankcji:** tym sposobem zachowanie, które mogło być wyrazem potencjalnie jedynie czasowej tożsamości rodzi konsekwencję w postaci „uwiązania” młodej osoby do negatywnej roli na stałe
- **Upowszechnianie skrajnie negatywnych wzorców przez media i uprawomocnianie ich:** powoduje to wzrost tendencji do uciekania się do skrajnie niebezpiecznych zachowań czasem prowadzących do nieodwracalnych konsekwencji
- **Spółeczna marginalizacja** jako następstwo braku dostępności pozytywnych ofert: np. może służyć strukturalne bezrobocie dotyczące przede wszystkim ludzi młodych
- **Dyskryminacja na tle rasowym lub narodowościowym:** narzucająca określonym osobom negatywną etykietę np. „brudasa”, „złodzieja”, „lenia”.

- granice *Ja –nieJa* słabe i przepuszczalne, brak dystansu wobec otoczenia, silny mechanizm introjekcji (naiwność **POZNAWCZA**), tendencja do nadmiernego odkrywania *Ja*
- heterogeniczność doświadczenia, współistnienie elementów niepodobnych do siebie, słabe uporządkowanie doświadczenia, brak hierarchii elementów
- brak wyraźnego elementu centralnego, labilny system wartości, duża zależność od wpływu otoczenia

EFEKT:

spozrzedzenie świata jako chaotycznego

- pochopne podejmowanie decyzji bez uważnego rozpatrzenia alternatyw działania („słomiany ogień”)
- trudności z podejmowaniem decyzji w sytuacjach nagłych, niejednoznacznych, trudnych poznawczo, emocjonalnie i/lub społecznie (lęk przed wzięciem odpowiedzialności za siebie i innych)
- niska odporność na stres, niska wytrwałość w działaniu, szybka rezygnacja w obliczu przeszkód
- nieumiejętność rozwiązywania konfliktów interpersonalnych

rozproszenie w obrębie *Ja*
(diffusion / confusion)

jednolita całość

(*totality*)

<ul style="list-style-type: none">▪ granice silne i sztywne, słabo przepuszczalne, duży dystans, silny mechanizm projekcji (sztywność poznawcza), tendencja do zamykania się i obrony <i>JA</i>▪ homogeniczność doświadczenia, wykluczanie elementów odmiennych, duża wewnętrzna spójność, silne, sztywne powiązania▪ wartość nadrzędna bardzo wyraźna i sztywna, sztywny system wartości, niepodatność na wpływy otoczenia <p style="text-align: center;">EFEKT: spostrzeganie świata jako spolaryzowanego</p>	<ul style="list-style-type: none">□ długi proces podejmowania decyzji z uwagi na wnikliwe rozpatrywanie każdej alternatywy□ trudności z podejmowaniem decyzji w sytuacjach nagłych, niejednoznacznych, trudnych poznawczo, emocjonalnie i/lub społecznie (unikanie konieczności modyfikacji dotychczasowych sposobów działania)□ wytrwałość działania, tendencje perfekcjonistyczne□ trudności w delegowaniu odpowiedzialności na inne osoby w zespole, małe zaufanie do innych ludzi
--	--

swobodnie organizująca się całość (*wholeness*)

<ul style="list-style-type: none">▪ granice przepuszczalne, otwartość na „nowe”, elastyczny dystans, równowaga projekcji – introjekcji▪ heterogeniczność doświadczenia, współistnienie elementów niepodobnych do siebie, ale dobra wewnętrzna organizacja i uporządkowanie doświadczenia, wyraźna hierarchia▪ wyraźny element centralny, zróżnicowany, dobrze uporządkowany, stabilny system wartości, podatny na modyfikacje <p style="text-align: center;">EFEKT: sposobrzeganie świata jako uporządkowanego</p>	<ul style="list-style-type: none">□ podejmowanie elastycznych decyzji, gotowość do ich modyfikacji przy zmianie warunków działania□ trafność decyzji, także w sytuacjach trudnych (gotowość do konsultacji z innymi)□ umiejętność kierowania ludźmi, tworzenia warunków do rozwiązywania przez nich konfliktów, duża efektywność pracy takich zespołów□ duża gotowość do uczenia się, otwartość na pomysły innych ludzi□ umiejętność godzenia własnego interesu i interesów innych ludzi
---	--

Zaburzenia okresu dorastania

- Zaburzenia zachowania
- Zaburzenia obsesyjno kompulsyjne Zaburzenia emocjonalne
- Zaburzenia odżywiania
- Zaburzenia afektywne

Pomoc specjalisty

WYŻSZA SZKOŁA ZARZĄDZANIA
W CZĘSTOCHOWIE

www.wszi.edu.pl

Dziękuję za uwagę

Dr M. Kuźnik

zajęcia przeprowadzone w ramach projektu współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego nr WND-POKL.03.03.02-00-022/08 pt. „*Nauczyciel przedmiotów zawodowych*”, w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet III. Wysoka jakość systemu oświaty, Działanie 3.3. Poprawa jakości kształcenia, Poddziałanie 3.3.2 Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt pt.: „*Nauczyciel przedmiotów zawodowych*”
współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach
Europejskiego Funduszu Społecznego